„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију.
А РУКОПИСИ
уредништву „Бранка“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
За Угарску Србију, Босну и Херцеговину и др. стране земље

на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на чет. „	К 8·50	11.50	„

Поједини бројеви стају 12 пот.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Бранка“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 152. У Новом Саду, у уторак 31. јула (13. августа) 1912. Година XXVIII

Црногорска емиграција.

У оном тренутку, кад су Турци и Арнаути напали голоруке Црногорце, који су мирно сабирали своју сиромашну летину, поубијали их, те онако варварски и њихова телеса унаказили; у оном тренутку, кад се Црногорци латише оружја, да се одбране од мучкога нападаја, па кад и редовна црногорска војска дође у помоћ својој браћи те се са обе стране разви права битка чак и топовима, у којој битци беше мртвих и рањених, кад обилато потече црногорска крв у обрану своје отаџбине: — баш у том тренутку *састаше се у Београду црногорски емигранти*, те онако рахат скупише све оно, чим би се могли набацити на краља Николу I. и на читаву данашњу владавину у Црној Гори, јер да се *„овако даље не може“*, па је бивши црногорски министар *Михајло Ивановић*, који се недавно спасао из тамнице Јусоваче, издао као неки потентат *проглас* на све Црногорце, да настоје, како би се дошло до *друге, братске владавине*.

Нама се чини, да тако што, од кад је Црне Горе и Црногораца, још није било. У критичном тренутку, где је читаво биће Црне Горе у опасности, где се битка бије и црногорска крв пролева, где у одбрану отаџбине има мртвих и рањених, да је могуће, да рођени Црногорци окрећу фронт против Црне Горе, да један интелигентан Црногорац, који се гради црногорским родољубом, може издати такав проглас, као што га је издао Михајло Ивановић.

Знамо из крваве повесница Црне Горе све до најновијега доба, да кад коме Црногорцу, ма у којем крају света био, дође абер, да се Црна Гора *варатила*, хита у своју кршевиту отаџбину, да је одбрани од непријатеља. Знамо, да је у Цариграду свагда бивало, па и сада има много Црногораца, да што зараде и своју сиромашну породицу прехране, па и у оно доба, кад још није било железнице, Црногорци, кријући се свакојаким путевима, долажаху чак из Цариграда, да стану у редове своје браће за одбрану своје остале браће. У то доба престаје *крвна освета* међу Црногорцима, у то доба нема непријатељства међу Црногорцима. А шта је то данас! Црногорска емиграција издаје из Београда проглас, који је управљен против данашње црногорске владавине, против оне владавине, с којом је краљ Никола I., па и даје проглас против црногорскога краља баш у оном тренутку, кад Црна Гора, кад српски народ на Балкану иде у сусрет судбоносним данима.

Та црногорска емиграција, разним околностима побуђена, а особито услед противности између Србије и Црне Горе, захукала је читаво јавно мишљење у српском народу, те је данас чисто зазорно, у који српски лист написати, што би се могло односити на правдање краља Николе I. и данашње његове управе, јер би таки био покојник, да такав новинар стоји у служби „тиранина“ краља Николе I. Некад је српски народ на читавом Балкану био одушевљен за садашњега краља црногорскога, српски народ је кнеза Николу тако рећи обожавао, његова песма: »Онам', онамо...“ постала је *химна српскога народа*. Па тај српски родољуб да је на сутону свога живота постао „тиранин“ свога рођеногa народа!

Познајемо ту кршевиту сиромашну Црну Гору и њен честити народ, а познајемо и њенога данашњега владара још пре више од пола столећа. Познавасмо онога младића, а познајемо и данашњега старца владара Црне Горе, па увек имадосмо вере у њему за будућност Српства на Балкану. Али приписмо то искуство на најновије повесница Црне Горе, да кад се појаве такове прилике, као данашње са црногорском емиграцијом, да ово увек бива у интересу српских непријатеља, на штету Црне Горе и Црногораца те и Српства. Пок. честити кнез *Данило* те је жалосне прилике платио *својом главом*. И тада беше црногорске емиграције, па је један емигрант год. 1860. мучки убио кнеза Данила у Котору.

А шта је повод тим нападајима на краља Николу и његову владу? Повод је баш *устав*, који је тадашњи кнез Никола даровао Црној Гори. Није било потребе, да кнез Никола дарује тај устав. Он је то сасвим *спонтано*, сасвим својевољно учинио. То је кнез Никола сасвим лепо, узвишено казао: шта је *значај* устава за Црну Гору. Значај да је у том, да је Црна Гора свагда била *слободна*.

Али баш устав за Црну Гору није могао значити то, да владар буде *проста фигура*, а да пусти странке, да раде, што хоће, па би онда сваких 14 дана могло бити нове владе. Него се кнез Никола држао оне мудре француске изреке: conseiller les esprits, да је дужност уставнога владара да даје и савете своме народу, својој влади.

А наравно да је био врло тежак посао, да Црна Гора из свога примитивнога, свога патријархалнога стања изађе, те да уђе у уставно стање, тим теже, што је у црногорској скупштини велик део скупштинара *аналфабета*.

Па читава ствар са потоњом црногорском *емиграцијом* показала се као *отимање око власти*. Шта би, наопако, то било, да је краљ Никола пустио, да то *отимање* узме маха: не би никад било *сталности* у уставном животу Црне Горе.

Па је то отимање око власти изазвало мисао, да се за политичке сврхе употребљују *бомбе*.

Црногорска емиграција није могла никад да *разјасни бомбашку ствар*. Права је бесмислица, хтети ту ствар разјаснити тиме, што се краљу Николи *подмеће* споразум са *Настићем*. Кнез Никола никад није познавао Настића, а није могао ни знати за улогу Настићеву у Београду, Сарајеву и Загребу, а чим се за ту улогу дознало, Настић није био пуштен ни на улицу па је отправљен са Цетиња. Ствар је била црногорске емиграције, да докаже *како су се из Србије створиле бомбе у Црној Гори*. Је ли то онако *шале ради* било!

Па кад је било доказа за намењени атентат на владара, то би и сваки суд у Европи морао судити кривце. Или је можда садашњи краљ Никола из неке обести дао осудити оне, који су дошли у тамницу Јусовачу? Не би имало смисла, да краљ Никола *себи гради непријатеље* у оном маленом броју црногорске интелигенције. Али је, на жалост, дошла ствар до тога, да је неки део црногорске емиграције држао, да може диктирати. Каква бесмислица, кад је *један црногорски ђак* из *Швајцарске* писао кнезу Николи писмо, *да се помире*, па још је и диктирао *услове миру* између „народа“ и кнеза!

Црногорска емиграција у Београду требала је поступити *искреније*. Данас Михајло Ивановић у свом прогласу на Црногорце ствар представља тако, да је црногорска емиграција *одана* краљу Николи I. Па што је та црногорска емиграција у свим крајевима света грдила и клеветала краља Николу I.? Од туда је потекла та клевета, да је кнез Никола *продао* Аустрији Ловћен и да је у *служби* аустријске балканске политике па да је за време *анексионе кризе напустио заједницу са Србијом*, а овамо је Црна Гора баш за време анексионе кризе највеће жртве приносила, пошто је оне зиме држала своју војску на окупу према два фронта: према Боки и према Херцеговини.

Црногорска емиграција у Београду данас одстрањује од себе нападај на краља Никоку па обаљује тај нападај на његову *владу*, на његову *околину*, која га је **обманула**. То је: представити краља Николу као каквога ограниченога владара, који не зна бирати своју владу, своју околину. Па која је то влада, која је та околина која се тако јако огрешила о црногорску емиграцију? Да није то била *Томановићева* влада? Ако би требало за краља Николу још каквога доказа за његово српско родољубље, то је баш оно, што је поклонио своје *велико поверење дру Лази Томановићу*. Познајемо дра Лазу Томановића у дугу низу година све од његове младости па до његове старости, познају га Срби из ових наших крајева, па га познаје читава Далмација и Бока Ми сви можемо рећи, да је Лаза Томановић *идеалан Србин*, а црногорска емиграција начинила је од истога Лазе Томановића *неко страшило*, најгорега, најпокаренијега човека. Па једнога идеалнога Србина тако грдити, тако клеветати, као што је чинила црногорска емиграција против Лазе Томановића то је грех против српске мисли.

Михајло Ивановић није требао да издаје свој проглас на Црногорце под утиском *Јусоваче и тамо прекужене патње*. Сажаљевамо јусовачко тамновање, као што смо сажаљевали стрељање оних младих црногорских официра у колашинској афери. Али према очитој велеиздаји, према очитој *завери* против живота краља Николе нема те земље, нема тога владара у Европи, који би другачије поступио, него што је поступио краљ Никола. Без таквога поступка био би живот сваког владара положен као свака птица на грани.

Краљ Никола и поред своје тобожње тираније, креће се слободно међу својим народом, који га љуби и зна ценити његове заслуге за Црну Гору и за српски народ. Тако поносито не корача међу својим народом какав тиранин.

Жалосно је то, да краљ Никола, који је за време своје владавине од преко пола столећа тако високо подигао Црну Гору у угледу у Европи, да му се данас на сутону његова живота баца у образ реч: тиранин!

У једном од последњих бројева нашега листа рекли смо, да се *углед Србије подиже*, па смо рекли и то, да би Србијин углед био потпун, кад би било потпунога споразума између Србије и Црне Горе. Али изгледа, да је проглас Михајла Ивановића и опет нека демонстрација у Београду против Црне Горе.

† Шандор Поповић.

Из *Осека* нам је онамад стигла тужна вест, да се је тамо *убио* врли српски родољуб, народни заступник на угарском сабору и велепоседник Шандор *Поповић*. Ударио се је *ножем у срце* те је на месту остао мртав.

Покојни је Шандор био опће угледна и поштована личност не само у граду Осеку и његовој околини, него и у целом српском и хрватском народу. У читавом се народу знало за име тога вредног и племенитог човека, који је у читаву свом животу предано служио народним интересима.

Покојном је Шандору било 51 година. Родом је из Аде у Угарској, из угледне породице Поповића. А оставља иза себе супругу и шесторо деце. Био је неуморан радник, те се истакао и на политичком и на привредном пољу.

Шандору Поповићу, као врсном члану српске народне самосталне странке, посвећује »Србобран« на уводном месту ове редове:

»Шандор Поповић је био један од првака српске самосталне странке. Први пут је изабран за народног заступника на програму српске самосталне странке у даљском котару 1908. године против Раухова кандидата. Од тада бирао га је даљски котар непрестано за свог заступника у хрватском сабору, т. ј. и на изборима 1910. и 1911. године. Шандор је заступао даљски срез и на српском народно-црквеном сабору. Какав је углед уживао у редовима странке и како је она цијенила његове привредне способности, види се одатле, што га је српски народно-црквени сабор 1910. изабрао за члана замјеника Саборског Одбора. За делегата на заједничком угарско хрватском сабору изабрао је хрватски сабор Шандора Поповића први пут 1910. године, а други пут 1911. године. Покојни је Шандор био потпуно вјешт мађарском језику, па је у име хрватско-српске коалиције стално давао изјаве у том сабору.

И град Осијек је високо цијенио способност Шандора Поповића и његове заслуге, које је стекао ширењем народне свијести у том граду. Он је поред свог доброг пријатеља Васе Муачевића, који је страшно потресен наглом смрћу Шандоровом, водио прву ријеч и играо прву улогу у свим градским питањима и пословима и у сваком политичком и друштвеном покрету у граду Осијеку. Грађанство је одало своју пошту Шандору, бирајући га за градског заступника, а Шандор је интересе града и грађанства неуморно заступао и у сједницама градског заступства и у одношају према мјеродавним факторима.

Шандор Поповић био је изврстан привредник, односно господар. Својом марљивошћу и господарским искуством створио је себи красну материјалну позицију. А служио је радо и одано и опћим привредним интересима, нарочито у славонском господарском друштву поред свог пријатеља Васе Муачевића, који је дуго година био потпредсједник тога друштва. Шандор се заузимао и за све српске народне институције, те је помагао сваки родољубиви потхват и настојање на привредном и друштвеном пољу.

Његов уплив у широким слојевима народа био је велик, његову ватрену бесједу слушао је народ радо, те је за њим ишао свјесно, као за својим правим прваком, који се увијек нашао у првим редовима и увијек био први на биљези.

Узрок Шандоровом самоубиству по свој прилици је *нервна болест*. Ми немамо потанких вијести о узроцима страшног догађаја. Знамо само толико, да се је Шандор тужио на нервозност и да је пред кратко вријеме тражио лијечнички савјет. Кад се вратио из Будимпеште био је јако узрујан и није дуго трајало, он је кидисао на себе.

Српска самостална странка стоји дубоко ожалошћена и погружена пред одром свог одличног представника. Ми, његови пријатељи и другови, тешко осјећамо губитак, који је задесио нас, наш народ и отаџбину прераном смрћу његовом. Из дубине ојађене душе ми му довикујемо: Слава ти, врли покојниче и добри друже, и вјечна нека буде твоја успомена у народу!«

Јуче, у недељу био је у Осеку погреб доброга Шандора Поповића уз импозантно учешће свеколиког грађанства. На погребу су хрватско-српску коалицију заступали др. Душан *Поповић* и др. Едо *Лукинић*, који су се дирљивим говорима опростили са својим прерано умрлим суборцем.

Нека је слава и вечан спомен Шандору Поповићу!

Покољ у Кочанима.

О овом најновијем турском зверству јављају београдски листови ове појединости:

Уочи светог Илије, 19. о. м. у Кочанима био је пазарни дан. Маса сељака из целе околине била се стекла на пазар и већ је сав пијачни посао био скоро завршен, кад се одједном око три сата по подне захорио силан тресак.

Експлодирала је једна *бомба* на најживљем месту, према Адил-беговом хану. У тренутку је завладала страховита паника. Сви су као окамењени очекивали, шта ће сада доћи. Али се још није могло видети, колико је мртвих и рањених, када се на неколико минута после прве бомбе, а на неколико метара даље од тога места — захорио још силнији тресак. Експлодирала је и *друга бомба*.

Онда су се сви дали у дивље бегство. За тренутак пазар је остао пуст, трговци су оставили своје дућане, сељаци своју робу и своју стоку. Побегли су сви и на пазару је остало само *осморо њих погинулих и неколицина тешко рањених*. Свега десет трговаца успели су да затворе своје дућане. Свет је у страху очекивао шта ће сад настати.

Прошло је пет минута, десет, четврт часа а на улицама је био мир. Спокојство се почело враћати и маса њих је поновно пошла на пазар.

Али тада се одједном зачуло *страшно халакање*. Водови *војника*, са *бајонетима на пушци*, и жандармерија, *са револверима* у руци, летели су према пазару. Уз њих је ишло неколико десетина муслиманских сељака и цигана. И онда је настало једно **страшно клање и убијање хришћана**. Док су једни *пуцали* и *пробадали бајонетима* или *расецали сабљама*, дотле су други пљачкали дућане.

Пуна три часа трајао је хаос. Писак се разлегао на све стране, у једном делу вароши био се појавио пожар. Лешеви су ницали на све стране. И тек тада, готово у сумрак, појавили су се кајмакам и командант жандармерије и наредили војницима, да се повуку у касарне. Онда је војска почела довлачити лешеве и рањенике около места, на којима су експлодирале бомбе, како би изгледало, да су од експлозије погинули. Повлачећи се за тим у касарне војници су *наставили пљачку* по улицама, кроз које су пролазили, пуцајући на свакога, ко би се појавио на прозору или на вратима.

Тек у 10 часова у вече повраћен је потпуно ред и мир. Рањеници су доведени у затворе, а лешеви изгинулих су пренети у двориште бугарске цркве. Ту се показало, да су многи убијени били и опљачкани. Архијерејски бугарски намесник позван је да присуствује прегледу лешева и да потпише протокол, како су сви изгинули од експлозије.

Сутрадан цела је варош осванула затворена и нема, блокирана војском, која није пуштала никога да изађе из Кочана. Тада се сазнало, да је у јучерашњем покољу *погинуло 34 душе*, све егзархисте.

Готово сви лешеви су *страшно онакажени*. Учитеља Коцета *Маркова* војници су скоро разнели бајонетима на један час после експлозије. Тодору *Митеву*, ђаку учитељске школе, један Турчин располутио је главу касапским ножем. После тога у Митева је сасуто још неколико револверских метака. Сандо *Иванов* сав је испаран бајонетима. Јордан *Минарков* пошао је, на пола часа после експлозије, да тражи своју децу по вароши, али тек што је прошао једну улицу, војници су га убили и опљачкали. Вељко *Пудар* прободен је великим ножем кроз грло тако, да изгледа да је заклан. Стојан *Данаилов* убијен је бајонетима и кундацима. Фандо *Чорбаџијски* тако је страшно онакажен, да је на путу до куће умро у највећим мукама.

Један прост случај допринео је, да се овај покољ не заврши много страшније и са стотинама лешева. Тога дана била је једна муслиманска свадба у селу Цветовцима и преко две стотине кочанских Турака отишли су на то веселье. Кад су чули за бомбе, полетели су као без душе да и сами узму учешћа у покољу, али их је зауставила војска, која је већ била блокирала варош

Имена осталих жртава још су непозната. Тврди се, да су многи рањеници умрли у затворима, јер нису добили ни најпотребнију помоћ.

НОВИ САД, 30. јула 1912.

— **Необавештеност.** Говорећи о *конференцији*, која ће се 7. (20.) августа о. г. одржати у Будимпешти ради тога, како да се српски народ држи према новом стању у српској народно-црквеној автономији, београдски угледни лист »Трговински Гласник« вели ово:

»Извесно је, да ће на конференцији у Будимпешти учествовати радикална, самостална и демократска странка, а сумњиво је, да ли ће то учинити и либерална, јер њен орган „Бранник“ у главноме одобрава укидање аутономије.“

Оваку тврдњу могао је „Трговински Гласник“ поставити само из *необавештености* Та ми смо *били први*, који смо укидање наше народно-црквене автономије назвали **ужасним ударом** за овострани српски народ и који смо то укидање **најжешће осудили**. Зато се чудимо, да нас је „Трговински Гласник“ тако могао осумњичити.

Нов турски напад на Црну Гору.

— Перфидија Турске. — Читав дан трајао бој. — Турска комедија с комисијама. — Малисори против Турске — Велико раздражење у Црној Гори. — Црногорска нота великим силама. —

Кад се је у суботу после подне већ штампао број „Браника“ за недељу, стигао нам је у ½ 6 сахата у вече са Цетиња телеграфски извештај о *новом нападу* турске војске на црногорску границу. Одмах смо приредили *ванредно издање*, које је у Новом Саду у часу распачано, а и на страну смо га разаслали, јер знамо, колико се наш народ интересира за догађаје на црногорској граници.

Турска редовна војска је — види се — дивља хорда, која никога више не слуша, до ли свој дивљачки нагон. А од тога ће Турска страдати!

Извештај, који смо у ванредном броју „Браника“ донели о најновијем турском нападу на Црну Гору, гласи:

Цетиње, 28. јула. (Стигао у ½6 сахата у вече.) Положај се све више мути. *Турска војска напада и на остале крајеве црногорске границе.* Јуче је *читав дан трајао бој* код Велике. *Турци су одбијени.* Народ је у велику узбуђењу те тражи енергичну акцију за заштиту границе од турских напада.

Порта предлаже *половне мере* и комисије за решење спора, а *у исто време турска војска напада Црну Гору*! С обзиром на анархију у Турској комисије су излишне.

Није истина, да су се Малисори изјаснили против Црне Горе. Малисори су од неколико дана *сви на оружју против Турске*.

Краљевска црногорска влада спрема *циркуларну ноту* на европске велике силе. У тој ноти Црна Гора *тражи посредовање великих сила* за срећење границе, у противном

ЛИСТАК.

ШЋЕПКО ПРОКОПОВ:

ШАХ-ШЕХ!

(Свршетак.)

У том правцу говорио је господин министар на велики страх свију посланика и на велико чудо свију новинара, који поред све слободе штампе не смједоше ни зуцнути о друштву — названом међу новинарима — „црно крило.» Послије врло убједљивога говора, који је потрајао дуже него ли много министарско вијећање, замоли господин министар сабор, да одобри потребне издатке на градњу нове, много савршеније ваздушне флоте и за одржање те фтоте у непрестаној спреми за обрану и нападај.

Господин министар сједе и попи чашу оне минералне воде, што се прави по рецепту лијечничкога збора, који је сам задржао и продају у својим рукама.

Неколико посланика, који су били изашли на чист зрак и свјеже пиво, док је господин министар свршавао свој говор од увода до закључнога дијела, дођоше у саборницу, кад је почело гласање, да врше и ту своју посланичку дужност.

Наста неко страшно забринуто шапгање.

Сви су посланици гласали једнако. Гледајући у клупу преда се изјавише се гласно и јасно проти предлога господина министра, чије захтјеве једнодушно одбише.

И за чудо господин се министар није нимало збунио тако изненадном једнодушношћу. Попио је опет чашу воде и ка ода није ништа ни било.

Кад је тај чин наших посланика дошао до звања насртљивој публици око саборнице, свима као да неко ноге пресијече; само што шклецнуше.

Говорити о том поступку посланичком или га чак осуђивати није ником ни на ум пало или, ако и јесте, па ако је и до језика мисао дошла, с њега није сишла. Свима је било јасно да се са осталим напретком у свијету врло усавршило пречачинима тог савршенијег дјеловања није се нико усудио, јер над саборницом су у то доба маневрисале три аждаје.

Неко је мислио: да посланицима није стигао учтив налог, да предлог министров одбију, а неко: да посланици од страха, да се због њих разори онака дивна зграда као што је саборница, нису својим тактичним поступком предупредили онакав варварски чин?! Неко је у најзабитијој ћелијици свога мозга мислио: да није који господин наше владе цеоничар онога друштва горе, ал опет — ко би то доказао?

Очајање је обвило својим плаштом све прометнике на земљи, а страх је ухватио тако дубок корјен у срцима просвијећенога свијета, да је свако клонулим рукама давао знак од себе, да му више није до борбе за опстанак.

Ако би се ко коме почео јадати или чак тужити на ону власт над нама, могао је у по разговора чути:

— Молим те, изволи узети на знање, да нисам чуо шта говориш и најстроже ти забрањујем, да предамном незахвално говориш о старатељима за народно благостање.

— Али —

— Молим те, окани ме се. Зар да ми објесе процес о врат, да ме уплету у какву завјеру или да ми без преслушања и очитовања суде бомбом? Видиш, како си незахвално биће. Док су давали јефтин зајам, нагрнули смо као гладне пчеле на шећер, је ли? Пристали смо да нам се због међусобног пословања удари жиг на образ, жиг, који је тако брзо ушао у моду, да је ријеткост била видјети заостала нежигосана човјека. И сад кад је проведена једнакост међу људима, кад се од свакога тражи да ма и преко могућности приложи што у име оне племените сврхе, зар да се љутимо? Мени није ни мало тешко савити кичму па молити, да смијем удисати зрак испод онако дивно конструјисаних стројева.

— Пих! Имаш право! Баш има свакојаких људи. Кад бих знао да би ма чим могао помоћи онима горе, ставио бих им сву своју снагу и знање на расположење.

— Ах!, — да ме нико не чује — знање им је у вјештој руци, а снага у оним ђаволским куглама.

— Опрости, ал то опет ја не могу да слушам.

Тако би се растали. Надмудривање им је био сав разговор, а спрема да све друге стрмоглаве пред собом једина потпора у нади на боље животарење.

Кад нам је злоупотреба културе донијела ново робље, није ни потказивање могло да изостане.

Непрестано нам зуји у ушима: шех шах! Или новце овамо или ћемо

случају **Црна Гора скида са себе одговорност због нарушења мира**, за чије одржање на Балканском Полуострву је Црна Гора, подијела и сувише велике жртве.

— **Црногорска циркуларна нота.** —

Цетиње, 28. јула.

Влада је данас упутила овдашњим представницима великих сила *циркуларну ноту*, у којој се прво у кратко описују сви досадашњи црногорско-турски погранични сукоби, што су изазвани неповољним трасирањем границе. Више пута су се састајале мешовите комисије. Пре четири године је решено, да се узајамно измени спорно земљиште код Орзанице на источној граници.

Отоманска влада је обећала, да ће закључке те комисије поднети турском сабору ради неодложног одобрења. Да би своје мирољубиво расположење доказала, црногорска се влада пожурила, да тој погодби даде законску снагу саборским закључком. Али Турска пропушта, да то исто учини. И ове године се је састала мешовита комисија. Постигнут је споразум, али *Порта није ратификирала закључке својих рођених изасланика*. После одласка турских изасланика трупе изненада нападну црногорску границу у Зети и искасапише девет Црногораца. Мало за тим дошло је до нових пограничних сукоба.

Краљевској влади одузета је свака могућност, да се с надом на успех споразуме с Турском те да пријатељским путем учини крај стању, у коме се земља налази. *Влада апелује на велике силе*, да узму на благонаклоно знање *тешки положај Црне Горе*, па да нађу радикално средство за лечење стања, које је дуго времена трајало на штету мирног развитка Црне Горе. Црна Гора је и сада прожета мирним намерама и зна да цени, шта вреди мир за њен напредак. Због тога се она пожурила, да апелира на велике силе, како би с Турцима, као са добрим лојалним суседима могла и даље добро живети те да остане као елемент мира и реда на Балкану, а тиме би она најпре одговорила непрестаним мирним саветима великих сила.

— **Турско заступство на Цетињу.** —

Цетиње, 28. јула.

Порта је тајника овдашњег турског посланства наименовала за отправника истога посланства.

Политички преглед.

— **Поенкареов пут у Русију и значај тога пута.** Пут француског министра-председника *Поенкареа* у Русију од *огромног* је *политичког значаја* и зато се је германштина јако узнемирила. Она се боји, да ће се сада Русија, Француска и Енглеска споразумети у свима важнијим политичким питањима и онда би Тројни Савез у ком је Италија врло непоуздан члан, имао да рачуна са Тројним Споразумом као са чврстим, нераздвојним чиниоцем,

Руска штампа такође истиче велику важност Поенкареове посете у Русији. Орган уставних демократа (т. зв. кадета) „Рјеч“, говорећи о посети Поенкареовој, наглашује, да се руска флота не повећава због домаћих вода, него због светске политике и вели, да Поанкареова посета има везе са руско италијанским балканским жељама и са дарданелским питањем.

„Новоје Времја“ поздравља посету председника француског министарства као залогу дуготрајног европског мира.

Француски министар-председник отпутовао је за Русију морем на убојном броду „Конде“. Кад је брод пловио немачким северним морем, онда су на пучини морској немачки убојни бродови топовским пуцњима поздравили Поенкареа. „Конде“ је такође пуцањем отпоздравио немачку флоту. То је проста куртоазија, али она је само зато значајна, што такву пажњу нису указивали Немци ни председницима републике француске, кад су путовали за Русију.

Француски лист „Еко да Пари“ пише о Поенкареову путу ово:

„Прошло је време, када је савез са Русијом значио неку претњу европскоме миру, а нарочито претњу Немачкој. Јавно мишљење у Европи имало је прилике, да се увери о томе, како је Александар III., кад је са Сади Карноом закључио савез, имао само мирољубиве и привредне циљеве пред очима

Од тога доба двојни савез постао је органска потреба међународнога стања. Време не ће бити кадро, да раскине ту везу. Захваљујући двојноме савезу, две моћне државе већ двадесет година регулисавају своје заједничке интересе и своје посебне интересе.“

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 30. јула 1912.

— **Новосадско српско занатлијско певачко друштво »Невен«** приређује *на Преображење*, у понедељак 6. (19.) августа 1912. год. у просторијама код Ружичке (на паробродској станици) забаву са играном и дилетантском представом, на коју се г. г. чланови добротвори, помагачи и п. н. грађанство из места и околине учтиво позивају. Улазница од особе 1 круна. Добротвори и чланови помагачи са 3 особе имају бесплатан улазак. Улазница вреди само за онога, коме је адресована и не може се другом уступити. Чист приход иде у корист друштвене благајне, с тога се добровољни прилози примају са захвалношћу и објавиће се у новинама. Почетак тачно у 9 часова. На забави свира тамбурашки збор »Слога«. Забава ће се одржати и у случају кишовита времена. Распоред забаве. I. део: 1. Увертира, свира тамбурашки збор »Слога«. 2. Д. Јенко: „Што ћутиш, Србине тужни«, пева мушки збор »Невена«-а. 3. М. пл. Фаркаш: Соколски марш, свира друштвени тамбурашки збор »Невен а. 4. Мокрањац: II. део литургије, пева мешовити збор »Невена« а. 5. М Нешић: Повратак у слободу, свира тамбурашки збор »Невен«-а. 6. Крањчевић: »Кад прво сунце...« пева мушки збор »Невен«-а. II. део: »Ретка срећа«. Шаљива игра у 1 чину од Милеве Симићеве. III. део: Игранка.

Ову забаву нашега вреднога „Невена« треба новосадско грађанство да посети у што већем броју.

— Пишу нам из **Ст. Сланкамена**: У нашем купатилу је *посета изванредна* тако, да такове велике посете није било ни једне године, од кад је купатило саграђено. Има гостију из свих крајева Угарске и Хрватске, а има их доста и из Србије, Бугарске, Босне па чак из Беча.

До данас је приспело 1023 особе, које је доктор прегледао, дакле преко 200 особа више него лањске године, а пролазних гостију је било сила више него 1000.

Имам да Вам се притужим на нашу дирекцију пошта и брзојава у Загребу.

Већ лањске године дозволио је угарски министар трговине, да се споји Сланкамен са телефоном у Ст. Пазови, па ево још до данас тај телефон није готов, ма да је требао већ 1. јуна у промет стављен бити.

Тај поступак наше поштанско телеграфске дирекције мора се *осудити*, јер ево већ толико година, од кад тражимо увађање телефона због купалишних гостију, па кад је министар нужну своту одобрио, они за годину дана нису у стању ту везу спровести!

Тако исто неуредно добијамо и пошту за купатидо. Ми добијамо пошту из Бешке, одакле пошта зими треба више од 4 до 5 сати, док нам стигне, јер нема оправљеног пута, уместо да добијамо пошту из Инђије, од куда води изидан друм до Сланкамена, а осим тога би то равнатељство и јефтиније стало, пошто би се истим подвозом могла довести пошта и за Нове Карловце, а из Сланкамена за Сурдук. А сад засебно се вози пошта преко Нових Карловаца за Сурдук.

Но код целе ствари би најглавније то било, што бисмо ми *тачно* из Инђије пошту добијали, јер имамо изграђен друм.

— **Велика непогода у Србији.** Из *Београда* јављају: Јуче је Ваљево страдало од града као никад до сад Око 3 сахата по подне густи нагомилани облаци били су предзнак несреће. После пола сахата отпочела је јака киша са градом, праћена олујом. Непогода је трајала више од једног сахата и уништила све усеве и воћњаке. Кровови са појединих кућа однети су, а многи су изрешетани од града. Мало која кућа да је остала, а да јој бар половина прозора није излупано. Штета је велика, и за сада прелази 100.000 динара.

У срезу посавском округу београдском *погинуле* су јуче две жене од грома: Анка Дамјана *Константиновића* из Талисовца и Стана Велемира *Вучковића* из Пркосаве.

— **Страх за барутане.** У последње време су учестали »атентати« на војничке барутане и у нашим крајевима, само — за чудо — никад ниједног »атентатора« нити су ухватили, нити су убили, ма да су страже пуцале за њима. Сад су — како из Темишвара јављају — *поошириле* стражарну службу код барутане. По наредби војне управе од сад пушка војника на стражи мора бити стално набијена са пет оштрих патрона, да војник у случају потребе одмах може пуцати, чим *само једаред* — а не трипут, као што до сад беше пропис — војник викне: »Halt! Wer da?« и дотични не стане.

Новости са стране.

— **Хладноћа у Енглеској.** Овогодишњи август остаће забележен у свима земљама са велике своје ћудљивости. У Енглеској већ педесет година није било тако хладних дана у августу као ове године. На неким планинама је падао и снег. У другим земљама јужније од Енгдеске нема, истина, снега, али је придична хладовина.

НОВИЈЕ.

Петроград, 29. јула. Царски пар је данас у подне примио француског министра-председника *Поенкареа*. Дарданелско питање не ће бити потезано.

Цариград, 29. јула. Турска влада сматра арнаутске захтеве за оправдане и хоће да их испуни.

ТЕЛЕГРАМИ

УРЕДНИШТВУ »БРАНИКА«.

Пресуда у Јукићевој парници.

— Јукић осуђен на смрт. —

Загреб, 30. јула. Данас у 11 с. пре подне проглашена је пресуда у парници против Луке *Јукића* и другова због атентата на кр. комисара Цувија.

Јукић је *осуђен* на казну **смрти на вешалима**. Оптужени **Цвијић, Цесарец, Бублић, Најдхарт** и **Хорватин осуђени** су на пет година, **Хорват** на шест година, **Шариић** на 6 месеци тешке тамнице. **Бадалић, Доленец, Наранџић** и **Галогажа** ослобођени су.

Поенкаре у Русији.

Петроград, 30. јула. Поводом бављења француског министра-председника Поенкареа у Русији, пропели су немачки листови глас, да ће Русија дићи нов зајам. Та је вест — како са службене руске стране изјављују — неистинита.

Догађаји у Турској.

Солун, 30. јула. У овдашњем аустријском поштанском звању експлодирала је ноћас п а к л е н а м а ш и н а. Два чиновника су лако рањени, а намештај је разорен Полиција је ухапсила две сумњиве особе.

Солун, 30. јула. Услед јучерашње експлозије варош је у највећој раздражености. Злочинцима ни трага ни гласа. Како се боје даљих атентата, биће проглашено опсадно стање.

Цариград, 30. јула. Влада је позвала све армијске корпусе, да се закуну влади на верност.

Једини захтев Арнаута, који влада не ће да прими, јесте, да се чланови бившега министарства Хаки-пашина и Сајид-пашина ставе под оптужбу.

Земљотрес у Турској.

Цариград, 30. јула. Земљотрес је оштетио више владиних зграда. Из провинције стижу непрестано црне вести. Шест мањих места су потпуно разорена. У Дару код Галиполља је разорено 350 кућа.

Несреће при хусарској утакмици.

Кечкемит, 30. јула. При утрци са сметњама, коју је јуче имао 8. хусарски пук, било је више несретних случајева. Један је наредник погинуо, два официра и један подофицир су тешко, а шест редова су лако рањени.

ти разорити сагоријевање. А кад предамо новац, кад жртвујемо ту краљицу са овим шареним ликовима, по којима се крећемо, онда знамо да нам је пропаст близу, јер ми смо и у животној игри дилетанти.

Ох, како мора да је пријатно код културно заосталих народа на другим планетама, где зракопловци у море падају или им вјетар смјер путовања квари, па чак и строј кида!

А код нас? Самоубиства су и поред префиних естетичких осјећаја учестала толико, да смо вјеровали: ваљда ће ваздушни разбојници застати у отимању пред том појавом, да толики јадници сами прекидају животну игру с признањем да су шахмат на увијек. Но све бадава. Новине су нас несметано обавјештавале да је она ваздушна фирма проширила свој рад изнад свију умјерених појасева наше кугле и не само да нема града, који им не би морао плаћати харач, већ та фирма зна да обавијести путнике на морским лађама, да пристојно дозволе њезином чиновнику, да покупи све што је вриједније и драгоцјеније, иначе ће бомбом разорити брод, па путници нека ни на кога не бацају кривицу — ако им што буде.

Просвијећеност у свијету помогла је и оном ваздушном друштву да се организује на ријетко савршеној основи. За то и нису никакове дионице доносиле као њихове, ма да нису биле прибиљежене ни на каквој берзи.

Никада се није више жељео мир, никада нису сви звани и незвани искреније настојали, да се ма под којим условима склопи што дуже примирје с противником, али поносно и моћно друштво није хтјело ни да се упушта у такове преговоре, који доносе мање успјеха него ли обичан им рад.

Немоћ наша била је све јаснија. Живчано растројство ширило се као заразна болест. Сила и власт дотле јакога ученога сталежа постала нам је смијешном, а здравствени прописи, правни лијекови, умна испитивања свега онога, што је било на земљи и око земље било је према ономе, што се сада збива као стари новац, чија је вриједност пропала.

Па ипак нас је у овом грозном животу задржавало још нешто.

Ко прекужи ово стање и дочека промјену, моћи ће дочекати животну игру наново. Како ће онда бити, то сви носиоци умне снаге не могу знати. Овако остати не може. Промјене бити мора. Та и оно друштво у ваздуху сачињувају људи, међу те људе мора се кад-тад увући неслога.

Привреда.

— **Летина у Срему.** Жетва јечма је већ сасвим готова, али количина и каквоћа још није утврђена. Могло би се већ сада рећи, да ће и по количини и по каквоћи жетвени принос бити осредњи. И раж и пшеница су покошени, али пшеница *не одговара очекивањима привредника*; лошија је и лакша је од лањске. Кукуруз је на време окопан и добар је, али ће позно да приспе, јер је са сејањем његовим за 12—14 дана одоцњено.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

Припослано.*)

Изјава.

Како »Заставу« не читам, то све до 15.|28. јула т. г. нисам знао, да ме је неки »непознати« писац дана 10.|23. јула т. г. у 149. броју, а дана 11.|24. јула т. г. у 153. броју, поменутога листа на најгаднији начин, право душмански, јавно оклеветао, но колико је »истине« том приликом рекао, види се из тога, што се под те »умне« радове своје није смео да потпише.

Како лист „Застава", који у Новом Саду излази, није и не може бити компетентан форум, да ту ствар реши; како ми моје васпитање и свест о моме положају директно забрањују, да се по новинама, било ма с ким свађам и процесам, а „Дисциплинарна правила" ми то са свим и онемогућавају, то одлучно позивам овим „непознатога" писца, да све то, што је у „Застави" против мене написао, препише, потпише и поднесе пречасној конзисторији бачкој у Новоме Саду, као једино надлежном моме форуму за пресуђивање тих и таких ствари, јер су једино Конзисторија, Апелаторија и св. Архијерејски Синод као моје високе духовне и дисциплинарне власти надлежне, да пресуђују о моме моралноме владању и вршењу поверених ми дужности и нико више! Тога ради ти ево дајем рок од 14 дана, да ту тужбу против мене поднесеш и одлучно те позивам, да то безусловно учиниш, а не учиниш ли, ја ћу већ знати шта ћу радити. Запамти: зато захтевам од тебе, да ме тужиш мојој власти, да видим: Ко си и какав си? Е да ли ти је сведоџба о моралном владању у реду и је си ли у опште исправан човек? Јер ћеш, држим, увидети и сам, као и сав остали поштен, паметан и хонетан свет, да ја као свештаник, не могу тек ићи пред кр. судове — ма с киме?

Запамти: Тужио конзисторији, не тужио, — побеђи ми и утеђи ми више не ћеш! Доста сам ја теби великодушно праштао све твоје безразложне испаде и клевете против мене, коме ниси достојан, ни блато са ципела да ми отареш; ни си достојан ни мога презрења! Ја врло добро познајем »непознатога« писца тих »умних« радова, само хоћу да знам, је ли он те радове своје и потписао? Напоље, даклем, са часним именом и презименом па ћемо се онда већ даље разговарати.

Ја сам тебе већ давно могао смрвити, да сам хтео и да имам тако племенито и поштено срце као ти; али као што сам ти казао већ виша пута, ја сам те пустио да сам себи скрхаш врат; па кад ти то баш хоћеш, нека ти буде! Не пишем ове ретке тебе ради — јер ти ниси достојан ни овога мастила — већ мојих личних и начелних пријатеља и познаника ради, да не би изгледало: Ћутање је признање, одобравање. И ово је моја последња реч; јер ја имам много паметнијега посла, него да се по новинама свађам и процесам. То је твој занат. Друго ништа и не знаш.

Не бих ово нипошто наводио, али кад ме *годинама* већ толико изазивате, да ти и ово кажем, јер ме ви директно на то приморавате. Ја сам потпуно задовољан са мојим материјалним стањем; а питам те, како стојиш у том погледу ти? Ха? А што се тиче мога моралнога угледа, не у Кули, већ у целој бач бодрошкој и торонталској жупанији, па и у самој престоници нашој, у Будимпешти уживам леп глас, свуда сам радо виђен, од свакога поштован и уважаван и то без разлике вере и народности; ја дакле живим са целим светом у љубави, једино си ти, са киме не могу: — а ти си међутим се посвађао и позарајто са целом Кулом, па те сви избегавају, сви те се клоне;... сви те презиру и то ћу ја теби код надлежнога кр. криминалнога суда званичним сведоџбама надлежних форума доказати, ко си и какав си ти, и ко сам и какав сам ја. Зато ти и овде кажем, ти си у опште дискваликификован, да икога пресуђујеш, јер твој суд толико вреди, ко и лањски снег.

*) За ствари под овом рубриком не одговара уредништво ни у ком погледу.

Дакле запамти: Напоље са часним именом! И тиме завршујем.

У **Кули**, 17. (30.) јула 1912. год.

»Познати«: **Милан Боберић**, парох.

Горњу сам изјаву још 17. (30.) јула т. г. послао уредништву „Заставе", у Нови Сад, са уљудном молбом, да је у првом наредном броју свога листа штампати изволи; но „славно" уредништво „Заставе" све до овога часа није се одазвало овој мојој скроз праведној жељи.

Износим овај скроз неделикатан и безразложан поступак уредништва „Заставе" у „Бранику" пред српску јавност, па питам свакога брата Србина и свакога поштена човека, како да се квалификује поступак уредништва „Заставе", које је *годинама* допуштало, да ме на најгнуснији и на најгаднији начин стално нападају, мој добар глас и част моју каљају у њихову листу, а кад ја после толиких гадних изулта, не њих ради, већ српске јавности ради хоћу једном и да се браним, — »славно« уредништво »Заставе« ту моју одбрану не прима, не ће да штампа. На то ја, здраво савлађујући се, могу само да кажем: Пфуј, гадови једни! И још они имају образа, да се непозвано натурују за политичке и моралне вође нашег много искушаног и много навараног народа!

Милан Боберић, парох.

Објава.

Православни српски богословски семинар у Карловцима отвара се питомцима с новом школском годином 9. (22.) септембра.

Нових питомаца примаће се 25, који ће ступити у прву годину Богословије.

Молбенице за питомачка места ваља поднети *управи богосл. семинара у Карловцима лично* 9. (22.) *септембра* 1912. *до подне.*

Молбеници треба прикључити:

а.) писмену дозволу свога дијецезана Епископа, којом се кандидат припушта избору, а која се дозвола има с ваљано инструјисаном молбом течајем великих школских ферија код дијецезана Епископа *лично* затражити;

б.) крштено писмо.

в) сведоџбу о положеном гимназијском испиту зрелости;

г.) сведоџбу о религиозноморалном владању од свога пароха;

д.) сведоџбу лечничку о накаламљењу богиња.

Компетенти из Хрватске и Славоније треба да приложе и *семестралне сведоџбе 7. и 8. разреда* средње школе, коју су свршили.

Сви молиоци имају се *лично* пријавити управитељу семинара 9. (22.) септембра *до подне* и биће одмах лечничком прегледу подвргнути, те ће се истога дана после подне објавити свима, који су у семинар примљени и *којој су епархији исти додељени на службу* по свршетку богословских наука, при чему се имају у обзир узети месно порекло и оправдане жеље молилаца. — Примљени молиоци ступају одмах после овога проглашења у семинар.

Примљени питомци имаће затим *у року од десет дана* поднети управи од своје и од стране својих родитеља или скрбника потписани *реверз*, у ком се обвезују да ће по свршетку богословских наука наједуже за две године ступити у свештенички чин и у дијецези Н. (за коју буду примљени) безуветно најмање *шест година* као свештеници служити, ако пак својом вољом или својом кривицом у семинару не би остали, или по свршетку богословских наука својом вољом или својом кривицом у року од две године дана у свештенички чин не би ступили, да ће на њих у семинару потрошену своту семинарској благајници вратити.

Питомци су дужни при ступању у завод донети и целог свог боравка у истом непрестано на броју имати: 6 кошуља, 6 гаћа, 12 огрлица, 12 пари запонака (манжета), 12 марамица, 7 убруса (пешкира), 12 пари чарапа или обојака, 4 кошуље пресвлачице и (ко је уобичајио да носи) 2 дуксера. Даље има сваки питомац донети са собом још и: прибор за прање зуба (чисту четкицу и појачу стакленицу, чашу) четку за хаљине, четке за обућу, кишобран и пар папуча. — Без потпунога броја ових ствари не може се ниједан питомац у завод примити.

Одело, књиге и материјал за писање набављају питомци сами. Сваки питомац мора у току године имати један зимски капут, огртач, једно летно и једно зимско одело, шешир и два пара ципела, а мора имати и потпун прибор свих потребних уџбеника и скрипата. Првогодишњи питомци треба ради набавке тога прибора да донесу са собом 50 круна. Иначе имају питомци у заводу бесплатан ужитак и прање рубља.

386 1—2 **Управа.**

ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО

„РУСАНДА"

У МЕЛЕНЦИМА

(Торонталској жупанији) — у јужној Угарској

Отворено је од 1. (14.) маја до 1. (14.) септембра сваке године. Специјално лечи: **Севотине хроничну реуму, Скрофулу** у свима њеним облицима и појавама. **Кожне болести**, које нису у стању биле никакове лековите масти излечити, — нарочито Psorias и Prurigo. Код женских **неуредан крвоток**, и живчане болести. Сигуран успех у лечењу **Костобоље** Caries. Necrosis-а, у коме премашује најчувенија интернационална купатила. **Са успехом** лечи **застарели Луес.** — Станови се састоје из четири модерно уређена **хотела са 74 собе. Курсалон, кафана, изврсна кухиња, добра музика, цветни парк**, са удобним клупама, — **гласовир, куглана, билиард** стоји на расположењу купалишним гостима. — Ближа извешћа и проспекте на захтев и бесплатно шаље **управа купатила „Русанде"** 205 86 —

За моју спецерајску трговину и велепродају дувана потребујем

два шегрта

из боље куће, који имају првенство.

Коста А. Стефановић

1—3 383 ЗЕМУН.

ПРОДАЈ

Винограда.

Матица Српска у споразуму са свима интересентима **продаје из слободне руке виноград** Лазе К. Манојловића. Виноград се налази у хатару града Петроварадина на горњем путу према Каменици. Ближа извешћа даје Др. Ст. Малешевић фискал Матице Српске. Рок пријави је до 1-ог септембра о. г.

Осим тога продаје се одмах и овогодишњи род. 380 3—3

Стан за издавање.

Уредништво „Браника" у својим просторијама I. спрат из дворишта, дунав. ул. бр. 36., има за издавање одељен стан са две собе, предсобљем, кујном, шпајзом и подрумом за дрва.

Стан је јевтин, а издаје се од 15. августа о. г. Извештај даје администрација „Браника".

Број 149. 1912.

Објава.

Управни одбор за заједничко руковање општинским ритским земљама у тителском и жабаљском срезу јавља, да ће на јавној лицитацији од дана лицитације до 1. септембра 1913. за готов новац под закуп издавати орачу земљу у парцелама по два јутра, и то:

2580	јутара	у	чурушком	делу	рита	I.	залива
774	„	„	надаљском	„	„	I.	„
1071	„	„	болдогасоњфалван.	„	„	I.	„
2134	„	„	жабаљском	„	„	I.	„
1364	„	„	шајкашђерђеском	„	„	III.	„
376	„	„	шајкашсентиванском	„	„	IV.	„
309	„	„	шајкашсентиванском	међурит	у		
1460	„	„	можорском	делу	рита	III.	„
950	„	„	тителском	„	„	IV.	„
347	„	„	шајкашлачком	„	„	IV.	„
412	„	„	дунагардоњском	„	„	IV.	„
260	„	„	тиндерешком	„	„	IV.	„
732	„	„	фелшекаболском	„	„	VI.	„
111	„	„	алшокаболском	„	„	VI.	„
256	„	„	алшокаболском	„	„	IV.	„
1154	„	„	кађском	„	„	VI.	„

Лицитација почеће се на лицу места 21. августа 1912. свагда у 8 сахати у јутро, и то:

У	I.	заливу	у	чурушком	риту
„	I.	„	„	жабаљском	„
„	III.	„	„	шајкашђерђеском	„
„	IV.	„	„	тителском	„
„	VI.	„	„	кађском	„

и непрекидно траје, док се земља у дотичном заливу не прода.

П. т. лицитанти позивају се, да ову објаву за времена обнародују.

У **Тителу**, 8. августа 1912.

Николић с. р.
пр. председник.

384 1—1

Тражим за мој

Велики Хотел

у Ст. Пазови

доброг гостијоничара.

Ст. Пазова, августа 1912.

385 1—3 **Н. ПЕТРОВИЋ.**

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник.

Парна штампарија д. д. Браника у Н. Саду.